

Remissvar: Idrottsutbildningar i gymnasie-och gymnasiesärskolan

Bakgrund

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör utreda möjligheterna att införa särskilda regleringar för idrottsgymnasier som möter olika idrotters behov och förutsättningar och som möjliggör för elever att kombinera elitidrott och gymnasiestudier. Riksdagen hänvisar bl.a. till en hemställan som Statens skolverk lämnat till regeringen. Skolverket (2018) anger att det är angeläget att det tillsätts en utredning om de gymnasiala idrottsutbildningarna beträffande avgiftsfri utbildning, fördelning av platser för flickor och pojkar samt finansiering, dimensionering och organisering av nuvarande system. Skolverket har tillsammans med SKR och RF funnit att kommunerna ser problem med ökande kostnader och likvärdighet kring processen avseende beslut om anordnande. SKR framför också att antalet elever som går en nationellt godkänd idrottsutbildning i hög grad har expanderat med en allt större tydlighet avseende idrottsrörelsens respektive skolans ansvar som följd. RF enligt Skolverkets hemställan angett att syftet, att kombinera elitidrott och studier, inte längre kan genomföras på ett ändamålsenligt sätt.

Med detta som bakgrund har Regeringskansliet/Utbildningsdepartementet genomfört en översyn av riksidrottsgymnasier och nationellt godkända idrottsutbildningar. Översynen har lett fram till förslag med syfte att tillskapa ”ett tydligare, mer transparent och hållbart system för idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan”. Därför föreslås ändringar i skollagen (2010:800), gymnasieförordningen (2011:2039) och förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Syftet är att elitidrottande ungdomar ska kunna kombinera en gymnasial utbildning med en elitidrottssatsning.

Detta yttrande inkluderar att antal allmänna kommentarer och ett antal mera specifika kommentarer utifrån den särskilda kompetens, forskning, utbildning och utvecklingsverksamhet, som finns på Linnéuniversitetet.

Allmänna kommentarer

- Förslaget att slå ihop RIG och NIU till ett system gör att de ekonomiska förutsättningarna blir lika och borgar för en mer likvärdig utbildning. Genom att alla utbildningar också blir Riksrekryterande skapar det också en större likvärdighet eftersom den interkommunala ersättningen säkras och även inackorderingstillägget.

- Vidare framgår att den ersättning som kommer från staten ska gå till specialidrottsämnet, det vill säga alla tjänster, läger och annan kompetens som kan hänföras till ämnet och vara en del av det. Verksamhet som ligger utanför skolan ska med andra ord finansieras av idrotten/specialidrotts- förbunden.
- Ett enda idrottsgymnasiesystem bör kunna leda till ökad likvärdighet och rättssäkerhet men kräver flexibilitet för både individuella idrotter och lagbollidrotter. Det bör noga värderas hur en balans kan skapas mellan individuella idrotter och lagidrotter, sommar- och vinteridrotter respektive olympiska- och icke olympiska idrotter.
- Vi kommer nedan att kommentera bland annat förslaget som ändrar dimensionering av idrottsgymnasieplatser. Vi vill dock inledningsvis understryka att oavsett dimensionering så måste ”idrotten” ta ett bredare ansvar för dem som inte kommer in på idrottsgymnasierna eller kanske inte ens vill gå på ett idrottsgymnasium. Den samlade idrotten måste erbjuda goda utvecklingsvägar utanför skolsystemet. Annars riskerar uttagningarna till idrottsgymnasierna att bli avgörande för vilka som får möjlighet att satsa vidare och vilka som inte får det. Vilket i praktiken i stor utsträckning kommer att påverka framtida uttagningar till landslaget.

Specifika kommentarer

I betänkandet anges i allmänna termer att den idrottsliga miljön ska vara av god kvalitet. Detta är ett område som måste prioriteras. Nationell och internationell forskning visar med tydlighet hur den samlade idrottsliga miljön är helt avgörande för såväl idrottslig utveckling som för de idrottande individernas utveckling som människor. Vi vill i detta sammanhang betona att studier vid ett idrottsgymnasium i praktiken innebär utbildning längs två spår, ett idrottsspår och ett studiespår. Idrottsspåret som ska ge individerna en utbildning som möjliggör en framtida elitidrottskarriär. Studiespåret syftar till att ge individerna en utbildning som både under och efter en eventuell idrottskarriär möjliggör en civil karriär. Denna aspekt har fått mycket begränsat utrymme i betänkandet.

Inom forskning talas om den idrottsliga utvecklingens ekologiska dimensioner. Med det menas att utvecklingen sker i ett samspel med miljön. Denna kan vara träningsgruppen, idrottsgymnasiet men också till exempel familj, lärare och kamrater inom och utan för idrotten och skolan. Svensk och internationell forskning har tydligt påvisat ledares och tränares helt avgörande roll i dessa miljöer. De är signifikanta när det gäller att skapa den holistiska miljö som säkerställer såväl långsiktig personlig utveckling som förutsättningar för en hållbar idrottslig utveckling som möjliggör idrottsprestationer på högsta nivå. Det finns också skäl att framhålla att det inte enbart handlar om de som leder den dagliga träningen utan hela den stödapparat som finns i miljön, andra lärare, studiestöd, medicinsk personal etc. Vi kommer i vårt utlåtande att återkomma till betydelsen av lärarnas kompetens för att etablera och bibehålla en holistisk utvecklingsmiljö.

2.2 Problem med beslut, dimensionering och organisering av idrottsutbildningarna

Problem med beslut:

Det är Skolverket som är den myndigheten som ska utgöra en garant för en professionell hantering gällande godkännande eller avslag för att anordna en utbildning. RF är i detta fall en intresseorganisation som samordnar medlemsorganisationers intressen. De har sina ambitioner om dimensionering och resurser utifrån idrottens intressen. Detta behöver Skolverket kunna hantera. Skolverket bör inte delegera skolbeslut som handlar om barn- och unga till idrottsrörelsen. Skolverket behöver utforma en organisation som självständigt och transparent kan besluta om utbildningar på sätt som är likvärdigt för olika huvudmän, elever och specialidrotter. Det bör finnas tydliga kriterier, med såväl utbildnings- som barnperspektiv som Skolverket kan granska ansökningarna utifrån. Inte minst bör sådana kriterier gälla den totala idrottsmiljöns betydelse. Som tidigare framhållits visar både svensk och internationell forskning på den samlade idrottsmiljöns avgörande betydelse för såväl idrottslig som personlig utveckling.

Problem med dimensionering och organisering av idrottsutbildningarna:

Förslaget inrymmer en antagningsproblematik. Denna finns redan idag, och den är kopplad till idrottens, och även skolans, selektionssystem och idrottens talangidentifikationssystem. På grund av ungdomars olika mognadsprocesser och olika livsvillkor går det inte att förutse vilka idrottare som faktiskt kommer att lyckas med sin elitidrottsatsning. Det är av vikt att betona att omfattande forskning och praktisk erfarenhet visar att det inte är möjligt att i 15-16 års ålder förutse vem som kommer att bli en framtida elitidrottare. Ämnet Specialidrott ska ge eleverna förutsättningar att utveckla förmåga att utöva specifik idrott på elitnivå. Det är alltså inte så att eleverna ska vara elitidrottare när de börjar gymnasiet. Vissa är på elitnivå när de börjar gymnasiet, men det är endast ett fåtal. Av forskning och erfarenhet vet vi också att goda resultat i unga år har mycket begränsat prognosvärde när det gäller framtida prestationsnivå. Skador och vikande motivation gör uttagningssystemen i unga år mycket osäkra. Om svensk elitidrott i huvudsak ska satsa på de som tidigt har uppnått goda resultat kommer resultaten sannolikt att stå sig sämre i den internationella konkurrensen. Det finns omfattande forskning under lång tid som visar att med ett begränsat antal platser så kommer den ökande konkurrensen att ytterligare accentuera denna urvalsproblematik. Vi vill lyfta fram några av de negativa följder som förslaget riskerar att medföra.

Redan idag kan vi konstatera att populära idrotter med konkurrens om platserna, både i idrottsföreningar och i skolan, har en hög relativ ålderseffekt. Med detta menas att ett uttagningssystem med hög konkurrens i unga år kommer att gynna dem som tidigt utvecklade i form av styrka, storlek. I praktiken innebär detta att de eftertraktade platserna i större utsträckning kommer att tillfalla de som är födda tidigt på året.

Det finns forskningsstöd som visar att när konkurrensen i ett selektionssystem ökar så kommer det att påverka tävlings- och träningsverksamheten i lägre åldersgrupper. Det blir av stor vikt att tidigt visa resultat för att på så sätt förbättra möjligheterna i

selektionsprocessen. På så sätt påverkar uttagningsprocessen inför idrottsgymnasierna också idrotten i lägre åldrar.

En ökad konkurrens om idrottsgymnasieplatserna kommer att gynna barn från familjer som har möjligheter, i form av tid och pengar, att stötta sina barns idrottande. Svensk forskning har visat att eleverna på idrottsgymnasierna redan med dagens dimensionering i större omfattning kommer från resursstarka familjer. En minskad tillgång till antalet platser innebär därför en ökad risk för att i större grad diskriminera grupper som redan är socioekonomiskt missgynnade eftersom ekonomiskt starkare familjer kommer att ha lättare att stötta sina barn i denna process.

Ett minskat antal platser innebär också att det sannolikt blir större geografiskt avstånd för många till de eftertraktade gymnasieplatserna. Även här finns svensk forskning som visar att ju mindre välbeställd en grupp är, i desto mindre utsträckning tenderar den att lämna sitt närområde. Steget till ett riksidrottsgymnasium kan i dessa sammanhang bli orimligt stort. Därför riskerar en ökad centralisering av gymnasieverksamheten att missgynna resurssvaga familjer.

Sammantaget menar vi utifrån omfattande forskningsstöd, att förslaget om en ändrad dimensionering riskerar att få så långtgående följder, både för idrottsgymnasierna och för barn- och ungdomsidrotten i yngre åldrar, att denna del bör särskilt utredas. Vi anser att detta är en så stor förändring i förhållande till dagens modell att en omfattande konsekvensanalys krävs.

2.7 Problem med svårt att hitta legitimerade och behöriga lärare

Då det behövs en ämneslärarexamen menar vi att ämnet Specialidrott behöver behandlas som andra skolämnen. I promemorian beskrivs att "Bristen på legitimerade och behöriga lärare gäller även lärare i specialidrott", och här pekas Gymnastik- och idrottshögskolan ut som det lärosäte som ska utveckla "metoder för hur befintliga lärare i specialidrott som saknar legitimation och behörighet kan få tidigare kunskaper och erfarenheter validerade."

Vi vill lyfta fram att Linnéuniversitetet också har denna kompetens.

Linnéuniversitetet är ett av de lärosäten i Sverige som har mest omfattande ämneslärarutbildning och är ett av de lärosäten vars ämneslärarutbildning bedömdes som mest positiv i landet. Inför höstterminen 2020 antogs sammanlagt 179 studenter på de sex kurser inom ämnet Specialidrott som Linnéuniversitetet erbjuder. När detta skrivs har antagningsstatistiken inför vårterminen 2021 just blivit officiell. Av den framgår att det sammantaget ges åtta fristående kurser i Specialidrott i landet under vårterminen 2021. Linnéuniversitetet ger sju av dessa kurser medan ett annat lärosäte erbjuder en kurs.

Vi har tidigare kommenterat att den samlade idrottsliga miljön är helt avgörande för idrottarnas hela utveckling och att internationell forskning tydligt har påvisat ledares och tränares helt avgörande roll i dessa miljöer. I en idrottsgymnasiekontext är alltså lärarna i specialidrott dessa signifikanta personer. Deras pedagogiska och idrottsliga kompetens är av central betydelse. Forskning har visat att det till exempel handlar

om ert gediget idrottskunnande, god kunskap organisering av träningen, pedagogiskt kunnande om hur innehållet ska förmedlas samt en förståelse för de aktivas lärande.

Linnéuniversitetet erbjuder kurser upp till 120 hp i Specialidrott, dvs den omfattning som krävs för att bli ämneslärare inom ramen för en KPU-utbildning. I linje med ökade krav på professionalisering inom idrotten har Linnéuniversitetet därutöver valt att satsa på en doktorandtjänst med inriktning mot specialidrottens didaktik. Linnéuniversitetet åtar sig gärna det samordnande arbetet utifrån dessa meriter. Att obehöriga lärare vill bli behöriga är inte unikt och de förekommer inom alla ämnesinriktningar. Linnéuniversitetet har system för tillgodoräknanden, och detta görs i en mängd olika ämnen på KPU-programmet. Vi ser det som rimligt att lärare i specialidrott behandlas på samma sätt som andra lärare.